

НАВУКОВА І СУР'ЁЗНА ПРА ГУМАР І САТЫРУ Ў ДРАМАТУРГІІ

Рагаўцоў, В. І. Вербальныя сродкі камічнага ў беларускай драматургіі : 1920 – 1940-я гады : манаграфія / В. І. Рагаўцоў. – Гродна : ТАА “ЮрСаПрынт”, 2015. – 254 с.

Імя прафесара, доктара філалагічных навук Васіля Рагаўцова добра вядомае ў беларускім мовазнаўстве: ён зарэкамендаваў сябе як аўтар дапаможнікаў для філалагічных факультэтаў, навукова-метадычных прац, слоўнікаў і даведнікаў, манаграфічных даследаванняў.

Апошнія больш як паўтара дзясятка гадоў В. Рагаўцоў актыўна распрацоўвае праблему вывучэння сродкаў выражэння камічнага ў творах беларускай драматургіі, што дае магчымасць выявіць механізмы іх утварэння і змен, а таксама акрэсліць універсальныя прыёмы даследавання камічнай экспрэсіі, глыбей спасцігнуць асаблівасці індывідуальнага стылю драматургаў. У новай кнізе даследчык паслядоўна і максімальна ўсебакова даследуе сродкі выражэння камічнага ў розных жанрах беларускай драматургіі (творы У. Галубка, М. Грамыкі, Е. Міровіча, Я. Рамановіча, Р. Кобеца, Я. Коласа, К. Чорнага, В. Вольскага, К. Крапівы, А. Маўзона, К. Губарэвіча).

У беларускім мовазнаўстве да апошняга часу не было спецыяльных даследаванняў, у якіх сістэмна аналізаваліся б вербальныя сродкі камічнага эфекту ў самых розных драматургічных творах (вядомыя толькі фрагменты апісання гэтых з'яў у працах І. Лепешава, А. Шубадзёравай, А. Семяновіча), напрыклад, апісанне на матэрыяле асобных твораў спосабаў стварэння камізму словамі і фразеалагізмамі праз рэалізацыю ў іх некалькіх значэнняў, выяўленне сінтаксічных аказіяналізмаў, фразеалагічных алюзій, стылістычнае выкарыстанне прыказак у функцыі камічнага. Аднак гэтымі сродкамі, як пераконвае В. Рагаўцоў, выражэнне камічнага ў беларускай драматургіі не вычэрпваецца. У манаграфіі ён свядома адступіў ад пашыранага ў навуковай практыцы спосабу даследавання навуковай праблемы ў напрамку “сродак – ілюстрацыйны матэрыял – даследаванне (аналіз) вербальных сродкаў камічнага ў канкрэтным творы (п'есе) пэўнага аўтара”. Такім чынам, асноўным прынцыпам аналізу выступае комплекснае выяўленне ў творы вербальных сродкаў камічнага і іх паслядоўнае навуковае апісанне, а таксама падрабязная класіфікацыя пэўнага вербальнага сродку з аднясеннем яго да пэўнага класіфікацыйнага разраду (групы, разнавіднасці). Вербальныя сродкі камічнага паводле прапанаванай аўтарам спецыялізацыі дзеліцца на дзве групы: спецыялізаваныя (каламбуры, іранізмы, гумарызмы, жартызмы) і неспецыялізаваныя (экспрэсіўна

зніжаныя адзінкі, аказіяналізмы, параўнанні, іншамоўныя ўкрапіны, фразеалагізмы). Да рэдкаўжывальных адносяцца гіпербалізмы, перыфразы, кантрастывы, эўфемізмы, лішкавыя адзінкі, метафары, сінонімы, канцылярызмы, ідыялектызмы, аксюморан, метанімізмы, эпітэты, выслоўі.

Аўтар пераканальна паказвае ролю актуалізатараў (вербальных і невербальных) у выяўленні камічнай канатацыі моўных адзінак, характарызуе як узуальныя, так і аказіянальныя сродкі камічнай экспрэсіі, паслядоўна аналізуе сінкрэтычныя сродкі, выяўляе інтэнсіфікатары камічнай экспрэсіі і інш. Напрыклад, у п'есах К. Крапівы вербальнымі сродкамі камічнага, як выявіў даследчык, выступаюць: каламбуры (лексічныя, полісемантычныя, паранамазійныя, аманімічныя, антанімічныя, фразеалагічныя, камбінаваныя, парэмійныя), іранізмы (гіпербалізаваныя, разгорнутыя), жартызмы, фразеалагізмы, экспрэсіўна зніжаныя адзінкі, аказіяналізмы (лексічныя, паратаксічныя, сінтаксічныя), аказіянальныя сінонімы, антрапонімы, словы з незразумелым значэннем, дыялектызмы, іншамоўныя ўкрапіны, канцылярызмы, перыфразы, праклёны, скорогаворкі, эўфемізмы, паўторы, парэміі, параўнанні, кантрастывы, формы слоў з суфіксамі суб'ектыўнай ацэнкі, гіпербалізмы, цытаты, алагізмы, комплекснае ўжыванне вербальных сродкаў камічнага і інш.

У манаграфіі В. Рагаўцова можна сустрэць выраз “упершыню ў беларускім мовазнаўстве”, што патрабуе комплекснага аналізу ўсіх твораў беларускай драматургіі. Напрыклад, М. Грамыка, як прасочана на шматлікім фоне твораў іншых аўтараў, адзін з першых у беларускай драматургіі ў функцыі камічнай экспрэсіі ўжыў кантамінаваныя крылатыя выразы (“Каля тэрасы”), Я. Колас – застольныя тосты (“У пушчах Палесся”), К. Чорны – “ланцужковую ампліфікацыю аднародных членаў сказа”, антыфразіс (“Лета”), К. Крапіва – астэзізм (“Партызаны”), парэмійную алюзію (“Хто смяецца апошнім”).

Няма сумневу, што манаграфія В. Рагаўцова спатрэбіцца не толькі выкладчыкам і студэнтам, настаўнікам беларускай мовы і літаратуры, але і пісьменнікам-гумарыстам, асабліва пачаткоўцам, якія цікавяцца моўнымі сродкамі стварэння камічных сітуацый і вобразаў.

Алена КАВАЛЁВА,
Васіль ШУР.